

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТЕХНОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ УЧНІВ У СУЧАСНИХ ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

Постановка проблеми у загальному вигляді. Орієнтація України на входження до європейських інституцій обумовлює необхідність модернізації системи освіти і приведення її у відповідність до світових стандартів. На часі актуальною є проблема зближення змісту і якості освіти у різних країнах Європи. Під впливом такої концептуальної ідеї відбувається удосконалення навчальних планів, програм, підручників та іншого організаційно-методичного забезпечення шкільних предметів.

Технології як компонент освітньої галузі «Технологія» зазнає змін з розвитком науково-технічного прогресу, модернізації сфери техніки і технологій. Такі зміни повинні відбуватись з урахуванням історичного досвіду педагогічної науки і практики.

Використання взаємозв'язку між минулим і сучасним, творча реалізація позитивного досвіду та уникнення помилок є одним із головних завдань сучасної системи освітньої галузі «Технологія».

Підготовка особистості до життя, активне її включення в процес створення матеріальних благ є кінцевою метою процесу технологічної підготовки. В умовах авторитарного управління освітою і державою загалом, яке було притаманне періоду другої половини ХХ століття головною вимогою до трудового навчання було задоволення потреб суспільства в підготовці до вибору і отримання, в основному, робітничих професій. Тому зміст трудового навчання спрямовувався на формування у школярів трудових прийомів, навичок, які необхідні були у масовому виробництві. Така система трудової підготовки учнівської молоді, що формувалась на протязі багатьох років, мала свої особливості. Це, зокрема, відведення стабільної кількості обов'язкових годин на трудове навчання, наявність мережі позашкільних закладів

відповідного спрямування, централізована система матеріально-технічного постачання. В нових умовах розвитку нашої країни ці аспекти втратили державний контроль і опіку. Змінилася система суспільного виробництва, що призвело до змін на ринку праці. Як показує досвід ряду країн, швидка зміна виробничих технологій, використання автоматизованих ліній призводить до зростання інтелектуалізації трудової діяльності, до необхідності зміни професій і робочих місць. Тому школа повинна дати учням широкий політехнічний, техніко-технологічний світогляд, ознайомлювати їх з різними напрямками діяльності людини, підвести до оцінки своїх здібностей та направити на правильний вибір майбутньої професійної діяльності.

Пошук шляхів поліпшення технологічної підготовки підростаючого покоління в загальноосвітніх навчальних закладах триває. Наукова розробка сучасного змісту освітньої галузі «Технологія», підходів до його відбору, структурування і побудови можливі лише за умов вивчення теорії і практики розвитку як галузі в цілому, так і навчального предмета в минулому та його переосмислення з позицій сучасності.

Сучасна система національної освіти зіштовхується з багатьма зовнішніми проблемами. Перша і сама важлива – це прискорення і непередбачуваність економічного і технологічного розвитку. Це виклик освіти, так як історично всі освітні системи були створені для того, щоб підготувати молодих людей і інтегрувати їх в існуюче суспільство. Друга проблема – це ринок праці, який тепер не гарантує наявність, а тим більше збереження робочого місця. Саме ринок праці вимагає безперервного підвищення свого освітнього рівня упродовж всього життя.

Багато випускників загальноосвітніх навчальних закладів, покидаючи школу, не мають уявлення про характер тих вимог, які будуть представлені їм в майбутній професійній діяльності. А зараз особливо цінується почуття відповідальності і особиста дисципліна, ініціативність, творчий підхід до справи, професіоналізм, прагнення до самовдосконалення і саморозвитку, що не можливо без чіткої організації своєї діяльності, основ культури праці.

Сьогодні система як шкільної так і вищої освіти повинна стати більш гнучкою, інтенсивно використовувати контакти між різними навчальними дисциплінами і розвивати мислення, здібність до аналізу і синтезу. Випускник повинен мати власну точку зору, вміти приймати рішення, працювати в колективі, одночасно розвиваючи свої індивідуальні здібності, а також прагнути оволодіти новими технологіями.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В останні роки активізувались дослідження проблем формування окремих сторін особистісної культури.

Так, формуванню естетичної культури присвячені роботи О.І.Баллера, Л.Н.Когана, М.Ф.Овсяннікова, В.О.Разумного та ін., культури професійної діяльності (С.Г.Шуравльов), педагогічної культури (В.М.Гриньова), формування інформаційної культури (С.Д.Каракозов, С.В.Партоленко, О.В.Плахотнік та ін.),

Найбільш ґрунтовно до визначення і обґрунтування основних понять, категорій і елементів культури праці в останні десятиліття у своїх дослідженнях підійшли С.В.Журавель, Д.М.Зембицький, С.В.Лісова, С.Є.Матушкін, В.П.Струманський, М.Б.Ханін.

Питання методики виконання учнівських проектів як завершальних циклів проектно-технологічної діяльності в наш час є об'єктом низки наукових досліджень. Найбільш ґрунтовно ці питання розкриваються у працях В. Бербець, Т. Бербець, В. Вдовченка, О. Коберника, Т. Кравченко, М. Павлової, Д. Питта, М. Ретивих, В.К Сидоренка, С. Ящук.

Дослідження деяких аспектів формування технологічної культури нині проводяться на ниві вищої освіти. Такі дослідники як І. Башкирова, М. Близнюк, І. Кияшко, С. Кордишева, Д. Крилов, В. Лола, Н. Максимова, В. Міщенко досліджують окремі аспекти проблеми формування культури майбутніх вчителів.

Зроблений аналіз праць дослідників з даної проблеми, а саме формування технологічної культури в учнів загальноосвітніх навчальних

закладів , дозволяє стверджувати, що було проведено значні дослідження по формуванню різних елементів технологічної культури, але в жодній з них не зроблено належного висвітлення питання щодо формування технологічної культури в учнів у процесі технологічної підготовки з урахуванням сучасних вимог соціально-економічного розвитку суспільства, ринку праці.

Формулювання цілей статті. Мета статті полягає у визначенні стану та ефективних шляхів удосконалення форм та методів формування технологічної культури учнів загальноосвітніх навчальних закладів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Актуальність ідеї формування в підростаючого покоління технологічної культури не підлягає сумніву. Це процес непростий і досить тривалий. Він має починатися в сім'ї, коли дитина стає здатною усвідомлювати себе особистістю у навколишньому світі. У шкільному віці майже весь тягар формування технологічної культури лягає на плечі педагогів, зокрема на сучасних вчителів освітньої галузі «Технологія», адже уроки технології, це дисципліна, яка впливає на формування світогляду дитини. Під час її освоєння учні повинні не тільки оволодіти загальнотехнічними знаннями з основ виробництва, а й бути соціально орієнтованими у виробництві в умовах ринкової економіки, ринку праці.

На заняттях у шкільних майстернях, на відміну від інших, домінувала ручна праця. У процесі проектування і виготовлення рекомендованих програмою об'єктів праці створюються сприятливі умови для поєднання фізичної та розумової праці учнів, а це і є природною потребою організму, що росте. Уроки технології, проведені на високому рівні, мають нести дітям відчуття глибокого задоволення і радості не тільки від творчої праці, але і її результатів.

В сучасних умовах неможливо уявити будь-яку діяльність людей без сформованості в них елементів технологічної культури. Тому серед завдань, поставлених перед загальноосвітніми навчальними закладами, велике значення має технологічна культура, необхідність формування якої визначено і в Державному стандарті освітньої галузі “Технологія” [1], і в новій програмі з трудового навчання.

Важливість прищеплювання молоді технологічної культури в даний час визнається в усім світі. ЮНЕСКО розроблена програма "2000+" (Міжнародний проект з наукової і технологічної грамотності для усіх).

У сучасному розумінні технологічну культуру ми розглядаємо як організацію технологічного процесу, підготовку і обладнання робочого місця, забезпечення безпеки праці, роботу з інформацією і технологічною документацією, використання комп'ютерних програм загального призначення, засоби і способи пошуку нових технічних і технологічних рішень, технологічна і трудова дисципліна, етика і психологія спілкування.

У новому тисячоріччі людство вступило в епоху, яку, на противагу індустріальній, називають інформаційною. Інформаційна діяльність та інформаційні технології стають невід'ємними компонентами практично усіх видів професійної діяльності. Тому в даний час перед шкільною освітою, зокрема перед освітньою галуззю «Технологія», постала проблема - підготувати школярів до життя в сучасному суспільстві і професійній діяльності у високорозвиненому технічному й інформаційному середовищі, до можливості одержання подальшої освіти з використанням сучасних інформаційних технологій.

Звичайно, сьогодні навчальний процес необхідно організувати на творчій основі з використання нових інформаційних технологій, ефективних форм і методів навчання, які забезпечують ґрунтовну технологічну підготовку, високий рівень знань, умінь і навичок.

Інтеграція інформаційних технологій і навчання є одним з найважливіших завдань щодо забезпечення якості в системі освіти. Є дві однаково важливі причини для впровадження інформаційних технологій у навчання:

- учні повинні бути ознайомлені з використанням інформаційних технологій, тому що в близькому майбутньому всі робочі місця в суспільстві будуть цього вимагати;

- інформаційні технології повинні використовуватись у навчанні, щоб зробити його більш ефективним і якісним.

Інформатизація суспільства - це сьогодення реальність. У наші дні вирішальне значення в будь-якій галузі людської діяльності є одержання інформації, її відбір, обробка і застосування. Стрімке зростання інформаційних потоків, розвиток нових інформаційних технологій, їхні невичерпні можливості, нетрадиційні матеріали і пристрої, невідомі раніше способи представлення і передачі інформації, комп'ютерні системи зв'язку, - усе це веде до формування інформаційного суспільства і висуває свої вимоги до молодого покоління, тому формування основ технологічної культури неможливе без оволодіння учнями комп'ютерної техніки.

Комп'ютери і програми при цьому служать як засоби, за допомогою яких учні повинні вміти організувати пошук інформації, необхідної для вирішення завдань, з безлічі джерел (незалежно від місця їхнього розташування), планувати послідовність дій, необхідних для досягнення поставленої мети. Крім того, учень повинен вміти працювати з відібраною інформацією, структурувати і систематизувати її, узагальнювати і представляти у вигляді, зрозумілому іншим людям, вміти проектувати і будувати інформаційні моделі. Він має вміти повноцінно і продуктивно спілкуватися з іншими людьми (використовуючи в тому числі і сучасні засоби зв'язку).

Отже, випускникові загальноосвітніх навчальних закладів, щоб жити і працювати в новому тисячолітті, що наступило, необхідно оволодіти, на нашу думку, певними якостями, а саме:

- бути мобільними, здатними до адаптації в мінливих життєвих ситуаціях, самостійно здобувати необхідні знання, вміння та навички, вміти застосовувати їх у практичній діяльності;

- критично і творчо мислити, чітко усвідомлювати, де і яким чином знання, вміння та навички, що здобуваються, можуть бути застосовані в навчально-трудовій діяльності;

- самостійно працювати над розвитком власного інтелекту, моральності, фізичного стану, культурним-трудоим рівнем;

- грамотно працювати з інформацією (уміти збирати, аналізувати, зіставляти, узагальнювати, встановлювати закономірності, формулювати висновки і т.д.), у тому числі за допомогою комп'ютера й інших засобів інформаційних і комунікаційних технологій;

- бути комунікабельним, уміти працювати як у команді так й індивідуально.

У зв'язку з цим можна визначити основну мету освіти - передати наступним поколінням цінності культури і навчити їх жити у динамічному світі, який швидко змінюється. Тобто дати можливість дитині не тільки одержати готове, але і досягати чогось самостійно, допомогти дитині побудувати наукову картину світу і створити всі умови для його соціалізації [3].

Освітня галузь "Технологія" на сьогоднішній день в загальноосвітніх навчальних закладах знаходиться на другорядних ролях. Сформована ситуація викликає тривогу і клопотаність. Адже практична перетворююча діяльність, що лежить в основі технології, містить у собі особливі можливості пізнання і розвитку. Незалежно від того, чи буде людина надалі професійно зв'язана з практичними видами праці або його основна професія буде знаходитися в інших площинах, предметно-практична діяльність у відповідні вікові періоди необхідна для нормального розвитку індивіда.

Збільшення потоку інформації через уведення нових навчальних дисциплін блокує розумовий потенціал сучасних учнів. А одержувана на уроках технологій інформація докладно і глибоко осмислюється учнями, оскільки отримані теоретичні дані вони застосовують у власній діяльності.

При реалізації змісту технологій вчителі зіштовхуються з тим, що учні не вміють самостійно користуватися додатковою літературою, інформаційними технологіями при підготовці своїх проєктів, не вміють належно організовувати, планувати свою діяльність, не можуть дати

аргументовані відповіді на запитання, виявити недоліки у своїх роботах, визначити помилки, а також шляхи їхнього усунення. Більш того, у багатьох школярів, особливо старшокласників, відсутній інтерес до предмету.

Аналіз ситуації показує, що в даний час основна школа намагається дати учням знання з різних галузей наук, що, як правило, не зв'язані між собою, а головне, при цьому не враховується специфіка підліткового віку, та сучасна ситуація соціального розвитку нашого суспільства.

На сьогоднішній день вимагають вирішення зазначені вище недоліки, зв'язані з певними протиріччями:

- між потребою суспільства в особистості, здатної до самостійного керування власною діяльністю, і обмеженими можливостями задоволення цієї потреби в умовах школи;

- між необхідністю формування ініціативності, самостійності і відповідальності в підростаючого покоління, і відсутністю системи роботи школи по формуванню механізмів самоконтролю і самооцінки в учнів.

Зміст освітньої галузі «Технологія», різні види навчально-трудової діяльності учнів вимагають застосування нових методів, прийомів та засобів навчання, тісно пов'язаних із іншими предметами.

Формування вмінь завжди пов'язане з практичною діяльністю учнів, до якої ставляться певні дидактичні вимоги – виконання трудових завдань має ґрунтуватися на свідомій діяльності учнів. Школярі повинні завжди осмислювати, що і для чого вони мають робити.

Проведений аналіз уроків технологій під час констатуючого експерименту, анкетування, бесіди з учнями показали, що школярі не завжди осмислюють мету уроку і окремі його етапи, і як результат - ставляться до занять без особливого інтересу і належної відповідальності. Найчастіше учні бувають пасивними виконавцями трудових операцій.

Отримані дані свідчать про те, що учні не залучаються до активної навчально-трудової діяльності на уроках технологій.

Часто в практиці роботи вчителів можна спостерігати досить примітивний підхід до предмета. Вони не пояснюють дітям весь технологічний процес, не вчать їх планувати свою роботу, не спонукають їх до самостійного творчого мислення. Проведені нами дослідження свідчать про те, що формуванню технологічної культури в процесі технологічної підготовки достатньої уваги не приділяється. Багато вчителів розглядають виготовлення об'єкту праці як мету уроку, при цьому не ставлять перед учнями вимог щодо підготовки, організації своєї діяльності.

Аналіз організації навчально-трудової діяльності учнів свідчить, що на уроках технологій недостатньо уваги приділяється формуванню таких важливих елементів технологічної культури як знання та вміння з підготовки, організації проектної діяльності, вміння планувати послідовність виготовлення виробу, творчі підходи у роботі.

У зв'язку з цим, на кожному уроці вчитель зобов'язаний турбуватися, щоб учні вчилися мислити, планувати свою роботу, отримувати знання з подальшим їх використанням у незнайомих ситуаціях, свідомо запам'ятовували необхідну інформацію. Тому необхідно застосовувати на уроках технологій нові методи, які б забезпечували активну пошукову діяльність школярів.

Сучасний школяр має бути психологічно готовий сприймати все нове, мати потребу постійно вчитися; бути гнучким у спілкуванні, в аналізі будь-яких ситуацій; визначати конкретні цілі своїх вчинків, шукати і знаходити, вибираючи з безлічі варіантів, ефективні засоби досягнення цих цілей; правильно організовувати свою трудову діяльність; передбачати кінцевий результат своїх дій, правильно підходити до прийняття життєво важливих рішень. Цю задачу й необхідно вирішувати сучасним загальноосвітнім навчальним закладам, з огляду при цьому на вікові і психологічні особливості дітей, зберігаючи їх психічне і фізичне здоров'я.

Висновок. Таким чином, окреслюється проблема, виражена у відсутності в учнів таких елементів технологічної культури як здатність

здійснювати організацію та підготовку виконання проекту, вміння працювати з інформацією та технічною документацією, відсутність навичок самоаналізу та самоконтролю. Негативний вплив має низький рівень логічного мислення, зокрема - критичного, тому що воно виконує функції перевірки ідей і рішень на наявність недоліків або помилок.

Шляхи подолання даної проблеми ми вбачаємо в удосконаленні системи підготовки фахівців освітньої галузі «Технологія» у вищих педагогічних навчальних закладах, на відповідних факультетах.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Державний стандарт освітньої галузі “Технологія” // Трудова підготовка в закладах освіти. № 4. – 2003. С.4
2. Коберник О.М. Проектування на уроках трудового навчання //Трудова підготовка в закладах освіти. – 2001. – № 4. – С. 12-14.
3. Концепція технологічної освіти учнів загальноосвітніх навчальних закладів України: проект / О. Коберник, В. Сидоренко // Трудова підготовка в закладах освіти. - 2010. - N 6. - С. 3-11.
4. Ямбург Е.А. Школа для всех // Народное образование. - 1998. – №

Ткачук Станіслав Іванович. Проблеми формування технологічної культури учнів у сучасних загальноосвітніх навчальних закладах

Анотація. В статті розкриваються проблеми технологічної підготовки школярів загальноосвітніх навчальних закладів, зокрема, сучасний стан формування в них технологічної культури з урахуванням змін, що сталися в освіті та соціально-економічному розвитку суспільства.

Ключові слова: технології, технологічна підготовка, освітня галузь «Технологія», технологічна культура, загальноосвітні навчальні заклади, учні.

Ткачук Станислав Иванович. Проблемы формирования технологической культуры учащихся в современных общеобразовательных учебных заведениях

Аннотация. В статье раскрываются проблемы технологической подготовки школьников общеобразовательных учебных заведений, в частности, современное состояние формирования в них технологической культуры с учетом изменений, произошедших в образовании и социально-экономическому развитию общества.

Ключевые слова: технологии, технологическая подготовка, образовательная область «Технология», технологическая культура, общеобразовательные учебные заведения, ученики.

Stanislav Tkachuk. Problems forming experiment with students in modern secondary schools

Annotation. In this article the problem of technological preparation of students of secondary schools, including the current state of the formation of their technological culture to reflect changes that have occurred in education and socio-economic development of society.

Keywords: technology, technological training, educational field "Technology" technological culture, secondary schools, students.

*Відомості про автора: Ткачук Станіслав Іванович
Професор кафедри професійної освіти та комп'ютерних технологій,
декан технологічного факультету
Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини*